

Pasaulio regionų ir Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkų raidos tendencijos globalizacijos sąlygomis

Vytautas Kindurys

Docentas socialinių mokslų daktaras
Vilniaus universiteto
Prekybos ekonomikos katedra
Saulėtekio al. 9, LT-2040 Vilnius
Tel. (370 5) 236 61 52

Straipsnyje analizuojamas globalizacijos poveikis Europos, Amerikos ir Azijos regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkų raidai. Daugiausia dėmesio skiriama užsienio kapitalo ekspansijos į šias rinkas apraiškoms, draudimo bendrovių ir bankų veiklos integracijai tirti. Straipsnyje taip pat nagrinėjama Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos dydžio ir jos potencialo problema. Išryškintos tokios šios rinkos raidos tendencijos, kurios būdingos ir Vakarų šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkoms.

Lietuvai tapus Pasaulio prekybos organizacijos nare ir siekiant artimiausiu metu integruotis į Europos Sąjungą, vis labiau jaučiama globalizacijos padarinių įtaka kai kurioms rinkoms, kartu ir gyvybės draudimo paslaugų rinkai. Todėl aktualu tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu analizuoti išryškėjusias pasaulio regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkų raidos tendencijas ir palyginti su Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raida. Autoriaus tiriama problema plačiau nenagrinėta Lietuvos mokslinėje literatūroje.

Tyrimo objektas: globalizacijos poveikis pasaulio regionų ir Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkų raidos tendencijoms.

Tikslas: atskleisti pasaulio regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkų pagrindines raidos tendencijas ir palyginti su Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos tendencijomis.

Uždaviniai: remiantis faktiniais duomenimis atskleisti globalizacijos poveikį Europos, Amerikos ir Azijos gyvybės draudimo paslaugų rinkų raidai ir nusakyti pagrindines jos tendencijas; išanalizavus pasaulio regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos tendencijas, atskleisti Lietuvos gyvybės draudimo rinkos potencialą ir įvertinti jos raidos tendencijų pobūdį.

Tyrimo metodai: stebėjimo, anketinės apklausos, loginės ir lyginamosios duomenų analizės, analogų ieškojimo ir interpretavimo.

Globalizacijos poveikis pasaulio regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkų raidai

Šiuolaikinėmis sąlygomis gyvybės draudimo paslaugų rinkoms tiek išsivysčiusiose šalyse,

ties pereinamojo laikotarpio rinkos ūkio šalyse turi įtakos išoriniai veiksniai, susiję su šių paslaugų pasaulinės rinkos globalizavimu. Pasaulinės gyvybės draudimo paslaugų rinkos globalizavimas – tai įstatyminių ir ekonominių kliūčių tarp nacionalinių gyvybės draudimo paslaugų rinkų panaikinimas atsižvelgiant į pasaulinės ekonomikos raidos pokyčius. Rinkų globalizacijos sąlygomis plėtojant nacionalines kai kurių valstybių gyvybės draudimo paslaugų rinkas vis svarbesnį vaidmenį vaidina valstybės ekonominė politika, valstybės institucijos, prižiūrinčios šių rinkų raidą. „Valstybė tiesiogiai arba netiesiogiai nustato svarbiausius rinkos parametrus, atskirų verslininkų veiklos orientyrus. Ji formuoja bendrą ekonominę ir teisinę erdvę, sustvirtina nacionalinę vienybę, sukuria visuomenei pavojingos veiklos saugiklius“ [13, p. 7]. Sudėtingėjant ūkio sistemai vis svarbesnė valstybės ekonominė politika, kuri turėtų formuoti makroekonomikos proporcijas, subalansuoto ūkio raidos tempus. Valstybė atitinkamu laikotarpiu nustato bendrą erdvę, kurioje plėtojasi ir gyvybės draudimo paslaugų nacionalinė rinka. Neoliberalų nuomone, valstybės kišimosi į ekonomiką silpnėjimas ir prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimo kliūčių panaikinimas lems efektyvios globalios rinkos plėtoją.

Mūsų nuomone, gyvybės draudimo paslaugų rinka, besiformuojanti globaliu lygmeniu, bus nevysiškai gimininga, primityvesnė ir konfliktiškesnė negu išsivysčiusios šalies nacionalinė gyvybės draudimo paslaugų rinka. Analizuojant gyvybės draudimo paslaugų rinkos racionalumą ir efektyvumą globalizacijos sąlygomis, daugiausia dėmesio reiktų skirti tiek atskirų valstybių, tiek ir gyvybės draudimo paslaugų korporacijų konkurencinei kovai. Kaip rodo sukaupta patirtis, ši kova ne tik aštrėja, bet įgauna ir griaujamųjų apraiškų. Kadangi kai kurios draudimo kompanijos nori įsitvirtinti gyvybės draudimo paslaugų rinkoje ilgam, jos

stengiasi įsibrauti į rinkas tų pasaulio regionų, kurių gyvybės draudimo paslaugų rinkos turi potencinių galimybių plėstis ir augti sparčiais tempais arba jose veikia ne tokie stiprūs konkurentai. Tai būdinga ir Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkai.

Globalizacija ir mokslo bei technikos pažanga išplėtė konkurencinės kovos frontą ir gyvybės draudimo paslaugų rinkose, pavertė anksčiau vienus su kitais nesusijusius draudikus konkurentais. Atsiradusios naujos konkurencinės kovos formos pažeidžia gyvybės draudimo paslaugų rinkų tikslingai susidariusią pusiausvyrą. Svarbiausias dabartinės išsivysčiusių šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkų konkurencijos ypatumas – paaštrėjusi kova dėl lyderavimo šiose rinkose. Gyvybės draudimo paslaugų rinkų veikimo mechanizmai bei konkurencija jose vis glaudžiau susijusios su teisės normų sudėtingėjimu ir gausėjimu, su partnerystės sutarčių plitimu. Išsivysčiusių šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkos įgauna oligopolijų raidos tendenciją.

Vakarų Europos šalyse gyvybės draudimo įmokų (premijų) didėjimą, o turto ir atsakomybės draudimo įmokų mažėjimą pastaraisiais metais lemia socialinio aprūpinimo pokyčiai daugelyje Europos šalių. Pavyzdžiui, gyvybės draudimą iš esmės suaktyvino pensijų reforma. Be to, Vakarų Europos šalyse gyvybės draudimo paslaugų pardavimų didėjimą lemia Europos integracijos procesai bei gyvybės draudimo paslaugų rinkos reguliavimo pokyčiai ir stiprėjanti konkurencija jose.

Aštrios konkurencijos Europos gyvybės draudimo paslaugų rinkoje sąlygomis draudikai didindami savo konkurencingumą stengiasi susilieti į didesnius junginius arba sudaryti strateginius sandorius su bankais. Tai lemia vadinamojo bankų draudimo (angl. *bankassurance*) atsiradimą. Šio draudimo esmė yra tai, kad gyvybės draudimo kompanijos siūlo klientams

bendrą finansinių paslaugų produktą, draudikų verslas sujungiamas su bankų verslu, gyvybės draudimo bendrovės ir bankai stengiasi taikyti įvairius finansinius svertus, siekdami geriau tenkinti klientų poreikius, jiems siūlo finansinių paslaugų rinkinius. Bankų draudimas pradėjęs plėtotis įtraukiant bankus į gyvybės draudimo paslaugų produktų platinimą (pardavimą). Galiausiai bankų draudimas lėmė draudimo bendrovių ir bankų veiklos integraciją.

Europos regione bankų draudimas sėkmingai plėtojamas Prancūzijoje, Ispanijoje, Italijoje. Šiose šalyse bankai daugiausiai parduoda gyvybės draudimo paslaugų produktų. *Pricewaterhouse Coopers (PWC)* pateiktais 2000 metų duomenimis, Prancūzijoje bankų skyriuose parduodama 60 proc. visų gyvybės draudimo paslaugų produktų, o Ispanijoje net 80 proc. [12].

Bankai daugiausiai parduoda gyvybės draudimo paslaugų produktus, o ne gyvybės draudimo paslaugų produktų jie parduoda gerokai mažiau. Pavyzdžiui, Prancūzijoje bankai parduoda tik 7 proc. visų ne gyvybės draudimo paslaugų produktų [12]. Tokią situaciją lemia ne vien tai, kad gyvybės draudimo paslaugos yra labiau panašios su bankų paslaugomis, bet ir bankų stengimasis išlaikyti savo klientus. Mat dažniausiai žalą reguliuoja draudimo kompanijos, galinčios prisivilioti bankų, kurie parduoda gyvybės draudimo paslaugas, klientus.

Bankų draudimo sėkmė priklauso nuo šalies finansinių paslaugų sektoriaus išplėtojimo, mokesčių politikos. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje bankų draudimas paplėtęs mažiau negu Prancūzijoje. Tai lemia, kad Didžiojoje Britanijoje yra daug mažiau pajamų mokesčių lengvatų negu Prancūzijoje. Prancūzijoje visi stambiausi šalies komerciniai bankai verčiasi gyvybės draudimu, Portugalijoje 75–80 proc. naujo gyvybės draudimo paslaugų verslo priklauso bankams, Ispanijoje – 50 proc. [12].

Bankų skverbimasi į gyvybės draudimo paslaugų rinką Europoje ir kituose pasaulio regionuose lemia: bankų vaidmens finansinių paslaugų rinkoje mažėjimas, kitų finansinių paslaugų institucijų veiklos plėtimasis; gyventojų santaupų panaudojimas gyvybės draudimo srityje, o ne indėliais bankuose; demografinės struktūros pokyčiai ir kai kurių šalių socialinės raidos programų orientavimas į papildomą pensinį aprūpinimą (pensijų draudimą); būtinis papildomos garantijos bankams, teikiantiems hipotekos paskolas bei vartotojų kreditus, ipareigojant kreditų gavėjus pirkti gyvybės draudimo paslaugų produktus; gyvybės draudimo bendrovių kuriami alternatyvūs paslaugų pardavimo kanalai.

Vakarų Europos gyvybės draudimo kompanijų veiklai teigiama įtaką turi Europos valiutų sąjungos įsteigimas. Tai lėmė valiutų operacijų skaidrumą euro zonoje. Pradėjus naudoti eurą, paprastesnė tapo draudimo kompanijų atsakomybė, sumažėjo infliacija, kainos tapo stabilesnės, sumažėjo valiutų rizika, pasikeitė gyvybės draudimo kompanijų investicinė veikla.

Gyvybės draudimo paslaugų rinkų raida Rytų ir Vidurio Europoje yra prieštaringa, netolygi. Kai kuriose posocialistinėse šalyse, pretenduojančiose tapti Europos Sąjungos narėmis (Lenkijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Slovakijoje ir kt.), liberalizuojama gyvybės draudimo paslaugų rinka. Tai stiprina vietos (nacionalinių) draudikų ir galingų užsienio gyvybės draudimo kompanijų konkurenciją. Pavyzdžiui, Vengrijoje neribojamas užsienio draudimo kompanijų dalyvavimas nacionalinių draudikų įstatiniame kapitale. Todėl net 94 proc. Vengrijos draudimo paslaugų rinkos kontroliuoja užsienio investuotojai [11, p. 56]. Iš jų paminėtina Vokietijos draudikų grupė „Aljanz“, Danijos „AB–Aegon“, taip pat Italijos, Prancūzijos ir kiti draudikai.

Gyvybės draudimo rinka Šiaurės Amerikoje yra labiausiai išplėtotą. Jai tenka 44,7 proc. pasaulyje surenkamų šios draudimo rūšies įmokų. Amerikos žemynė ne taip intensyviai plečiama bankų draudimo veikla kaip Vakarų Europoje. Tai lemia įstatymai, ribojantys bankų veiklą draudimo paslaugų srityje.

Dinamiškiausiai gyvybės draudimo paslaugų rinka plėtojama Lotynų Amerikoje, ypač Meksikoje, Argentinoje ir Brazilijoje. Tai iš esmės lemia socialinio ir pensinio aprūpinimo sistemų pokyčiai, mažinantys valstybės dalyvavimą sprendžiant šias problemas.

Azijos regione daugiausiai gyvybės draudimo įmokų (premijų) surenkama Japonijoje. 2000 metų pradžioje 90 proc. visų Japonijos šeimų turėjo ilgalaikius kaupiamąjį gyvybės draudimo polisus. Tai sudarė ketvirtį jų visų santaupų [14, p. 103].

Pažymėtina, kad nuo 1997 metų Japonijos gyvybės draudimo paslaugų rinkoje prasidėjo

palyginti didelių draudimo kompanijų bankrotai. Tai matyti iš 1 lentelėje pateiktų duomenų.

Didelių Japonijos gyvybės draudimo kompanijų bankrotas lėmė tam tikrus sunkumus vykdant įsipareigojimus pagal gyvybės draudimo sutartis; kapitalo ir klientų migravimą, gyvybės draudimo sutarčių nutraukimą draudėjų iniciatyva; iš dalies mažėjimą naujų sudaromų sutarčių.

1998 metais Japonijoje įsteigta Gyvybės draudimo polisų savininkų interesų gynimo korporacija (angl. *Life Insurance Policyholders Protection Corporation*), kuri perėmė bankrutavusių draudimo kompanijų tiek pasyvus, tiek aktyvus. Kai kurių gyvybės draudimo kompanijų bankrutavimas, viena vertus, lėmė finansiškai pigesnių kompanijų išlikimą rinkoje, kita vertus, jos turėjo išmokėti dalį išmokų bankrutavusių kompanijų klientams. Pavyzdžiui, Japonijos gyvybės draudimo paslaugų lyderė kompanija „Nippon Life“ tokių išmokų turėjo išmokėti

1 lentelė. Japonijos draudimo kompanijos, patyrusios bankrotą

<i>Kompanijos pavadinimas</i>	<i>Bankroto data</i>	<i>Sukaupti gyvybės draudimo fondai, mlrd. jenų</i>	<i>Naujas savininkas</i>
1. „Nissan Life Insurance“	1997 m. balandis	Duomenų nėra	Nėra
2. „Toho Mutual Life insurance“	1999 m. liepa	366	„Ge Edison Life“
3. „Daihyaku Mutual Life Insurance“	2000 m. gegužė	145	„Manulife Century Insurance“
4. „Taisho Life Insurance“	2000 m. rugpjūtis	Duomenų nėra	„Softbank Finance“
5. „Chiyoda Mutual Life Insurance“	2000 m. spalio	0	„American International Groups“ (AIG)
6. „Kyohei Life Insurance“	2000 m. lapkritis	0	„Prudential Insurance Co of America“
7. „Tokio Mutual Life Insurance“	2001 m. kovas	0	1. „AIG“ 2. „Ge Edison Life“ 3. „Taiyo Mutual Life“ ir „Daido Life“

Šaltinis: Japanese Association of Life Insurers. www.pwcglobal.com

net 160 mlrd. jenų. Būtent tokią sumą ji privalėjo pervesti pirmiau minėtai korporacijai.

Vakarų Europos šalių sukaupta teigiama partitis ir noras suaktyvinti gyvybės draudimo paslaugų pardavimą vertė Japonijos gyvybės draudimo bendroves integruotis su bankais. Tačiau Japonijoje gyvybės draudimo paslaugų produktus pardavinėti bankuose oficialiai leista tik nuo 2001 metų balandžio. Netrukus bankams buvo leista įsigyti gyvybės draudimo kompanijų akcijų. Galiausiai buvo sudarytos prielaidos bankams ir gyvybės draudimo kompanijoms įsigyti vieniems kitų akcijų ir aptarnauti vieniems kitų klientus. Savo ruožtu gyvybės draudimo kompanijos tapo bankų investuotojais.

Japonijoje 1998 metais buvo panaikinta keletas apribojimų, draudžiančių užsienio draudikams veikti gyvybės draudimo paslaugų rinkoje. Pastaraisiais metais užsienio draudikai perka gyvybės draudimo kompanijas, jas sujungia, perima klientus ir susiklosčiusius paslaugų pardavimo kanalus.

Nuo 1999 metų, kai Prancūzijos draudimo kompanija „Artemis“ tapo „Aoba Life“ savininke, devynios Vakarų šalių draudimo kom-

panijos supirko nemažai vidutinių ir mažų vietinių gyvybės draudimo kompanijų. Todėl dabar užsienio draudimo kompanijos turi 10 proc. Japonijos gyvybės draudimo paslaugų rinkos. 2 lentelėje pateikiami duomenys apie užsienio draudimo kompanijų išsiskverbimą į Japonijos gyvybės draudimo paslaugų rinką.

Į Japonijos gyvybės draudimo paslaugų rinką užsienio kompanijos patenka ne tik pirkdamos vietas gyvybės draudimo kompanijas. Per pastaruosius trejus metus Japonijos gyvybės draudimo kompanijos, siekdamos išlaikyti savo firminį ženklą, jungėsi į aljansus su užsienio gyvybės draudimo kompanijomis. Tokiuose junginiuose diegiama užsienyje sukaupta šiuolaikinės vadybos patirtis, naujos draudimo paslaugų teikimo technologijos, pritraukiami dideli finansiniai ištekliai.

Varomoji gyvybės draudimo paslaugų bendrovių reorganizavimo, pardavimų ir jungimosi jėga yra šio verslo modernizavimas, paslaugų teikimo išlaidų mažinimas ir skaidrumo didinimas, gyvybės draudimo paslaugų verslo investicinio patrauklumo ugdymas, šių paslaugų produktų kokybės gerinimas, konkurencingumo stiprinimas. Užsienio kompanijų išilieji-

2 lentelė. Užsienio draudimo kompanijų įsigytos Japonijos gyvybės draudimo kompanijos

<i>Sandorio data</i>	<i>Užsienio kompanijos – pirkėjos</i>	<i>Parduotos Japonijos gyvybės draudimo kompanijos</i>
1999 m. lapkritis	„Artemis“	„Aoba Life Insurance“
2000 m. sausis	„Aetna International“	„Heiwa Life Insurance“
2000 m. kovas	„GE Capital Corp“	„Toho Mutual Life Insurance“
2000 m. kovas	„AXA SA“	„Nippon Dantai Life Insurance“
2000 m. kovas	„Winterhur Group“	„Nicos Life Insurance“
2001 m. balandis	„Manulife Financial Corp.“	„Daihyaku Mutual Life Insurance“
2001 m. balandis	„Prudential Insurance Co. of America“	„Kyoei Life Insurance“
2001 m. balandis	„American International Group“	„Chiyoda Mutual Life Insurance“

Šaltinis: Japanese Association of Life Insurers // Nikkei, 05.03.2001

mas į Japonijos gyvybės draudimo paslaugų rinką turėjo palyginti stiprią įtaką jos raidai. Užsienio draudimo kompanijų veikla negriauna nacionalinės gyvybės draudimo paslaugų rinkos, o atvirkščiai, jai padeda išvengti krizinių situacijų.

Kinijos gyvybės draudimo paslaugų rinkos plėtojimas prasidėjo 1995 metais, kai buvo priimtas draudimo įstatymas ir panaikintas valstybės monopolis draudimo srityje. Leista steigti antrines užsienio draudimo kompanijų įmones laisvosiose Šanchajaus, Guančzou, Šenzenio ir kt. miestų zonose. Kinijoje draudimo atstovybės turi 113 draudikų iš 17 šalių. Tačiau kol kas Kinijoje gyvybės draudimo paslaugų rinką plėtojama lėtai, ši draudimo rūšis nėra populiarė.

Iš Azijos regiono šalių reikėtų išskirti taip pat Singapūrą, Pietų Korėją, Taivaną, kurių gyvybės draudimo paslaugų rinkos yra patrauklios užsienio investuotojams. Šiose šalyse yra daug gyventojų, taip pat panaikinti apribojimai užsienio šalių draudimo kompanijoms.

Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos tendencijos

Pirmiausiai paanalizuokime Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos dydį ir potencialą. Gyvybės draudimo paslaugų rinkos dydį lemia Lietuvoje susiklosčiusi moki gyvybės draudi-

3 lentelė. Lietuvos draudimo paslaugų rinkos struktūra pagal draudimo rūšis 1998–2001 m. (procentais)*

Draudimo rūšis	Metai			
	1998	1999	2000	2001
Gyvybės draudimas	16,79	16,85	17,45	19,39
Ne gyvybės draudimas	83,21	83,15	82,55	80,61

* Lentelė sudaryta remiantis Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos duomenimis.

mo paslaugų paklausa ir ją tenkinanti reali višuminė šių paslaugų pasiūla.

Kokią dalį bendrosios Lietuvos draudimo paslaugų rinkos turi gyvybės draudimo paslaugų rinkos? Tai galima nustatyti lyginant gyvybės draudimo pasirašytų įmokų sumą ir ne gyvybės draudimo pasirašytų įmokų sumą. Iš 3 lentelėje pateiktų duomenų matome, kokią bendrosios draudimo paslaugų rinkos dalį sudaro gyvybės draudimas.

Iš 3 lentelės matyti, kad Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos 2001 metais sudarė beveik penktadalį bendrosios draudimo paslaugų rinkos. Tuo tarpu daugumoje išsivysčiusių Vakarų šalių draudimo paslaugų rinkose gyvybės draudimas sudaro maždaug 70 proc., o kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Švedijoje per 75 procentų. Taigi Lietuvos draudimo paslaugų rinkos struktūra iš esmės skiriasi nuo Vakarų šalių rinkų struktūrų. Šiuo požiūriu išryškėja Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos ypatumas, palyginti su Vakarų šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkomis. Tokia gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos tendencija būdinga visoms posovietinėms šalims ir į Lietuvą ekonominiu išsivystymo lygiu panašioms Vidurio Europos šalims.

Iš 3 lentelės duomenų matyti, kad 1998–2001 metais Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos, kaip bendrosios draudimo paslaugų rinkos dalis, didėjo nežymiai. 1998 metais ji sudarė 16,79 proc. bendrosios draudimo paslaugų rinkos, 2001 m. – 19,39 proc. Ji padidėjo 2,6 punkto.

Analizuojant Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos potencines galimybes reikėtų pasinaudoti šiais rodikliais: draudimo tankiu, draudimo prasiskverbimu ir draudimo išsiplėtimu. Draudimo tankis parodo, kiek surinktų gyvybės draudimo įmokų tenka vienam šalies gyventojui (kiek vienas šalies gyventojas išleidžia gyvybės draudimo paslaugoms per metus).

Gyvybės draudimo paslaugų rinkos poveikį šalies ekonomikai, socialinei gyventojų apsaugai galima nusakyti analizuojant gyvybės draudimo paslaugų veiklos sukurtą bendrojo vidaus produkto dalį, t. y. draudimo prasiskverbimo rodiklį. Draudimo išsiplėtimo rodiklis parodo gyvybės draudimo sutarčių per metus kiekį, tenkantį vidutiniškai vienam šalies gyventojui. Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos potencialo įvertinimo rodikliai pateikiami 4 lentelėje.

Lentelėje pateiktus rodiklius, palyginus su Vakarų Europos šalių gyvybės draudimo rodikliais, galima padaryti išvadą, kad Lietuvos gyvybės draudimo rinka kol kas yra menkai išsivysčiusi ir turi potencialių galimybių, susiklosčius palankesnėms ekonominėms sąlygoms, plėstis ir sparčiau didėti. Gyvybės draudimo tankis Europos Sąjungos šalyse, *Swiss Re* duomenimis, 2000 metais sudarė 1223,1 JAV dolerio, tuo tarpu Lietuvoje – 5,16 JAV dolerio (žr. 4 lentelę). *Swiss Re* duomenimis, Europos Sąjungos šalyse gyvybės draudimo prasiskverbimas buvo 5,87 proc., tuo tarpu, kaip matyti iš 4 lentelės, Lietuvoje šis rodiklis tik 0,17 procentų.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad Lietuvos gyvybės draudimo išsiplėtimo rodiklis yra mažas, rodo, kad šių paslaugų rinkos plėtojimo

galimybės neišnaudotos. Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos duomenimis, pastaraisiais metais buvo sudaroma nedaug naujų gyvybės draudimo sutarčių: 1998 m. – 21 360, 1999 m. – 16 179, 2000 m. – 18 000, 2001 m. – 326 131. Kadangi Lietuvoje pastaruoju metu apsidraudusiųjų gyvybės draudimu yra maždaug 6,0 proc. visų Lietuvos gyventojų, didėjant realiosioms pajamoms, gyvybės draudimo paslaugų rinka turėtų plėstis.

Vertinant Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinką pagal pasirašytas įmokas ir sudaromų sutarčių skaičių paaiškėjo, kad šie rodikliai pastebimai pradėjo didėti 2001 metais, kai daugiau Lietuvos gyventojų ėmė pirkti įvairius, ypač investicinio gyvybės draudimo, polisus. Gyvybės draudimo rinkos didėjimo 2001 metais tendenciją patvirtina ir tai, kad steigiamos naujos gyvybės draudimo bendrovės. 2000 metų pradžioje Lietuvoje veikė tik keturios gyvybės draudimo bendrovės: UAB „Lietuvos draudimo“ gyvybės draudimas“, UAB „Drauda gyvybės draudimas“ (nuo 2001 09 19 ši bendrovė pavadinta „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“), UAB „Vilniaus banko gyvybės draudimas“, UAB „Lindra gyvybės draudimas“. 2000 metų antroje pusėje įsteigtos dvi gyvybės draudimo bendrovės (Gyvybės draudimo UAB „Bonum

4 lentelė. Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos potencialo rodikliai 1998–2001 metais*

Rodikliai	Metai			
	1998	1999	2000	2001
Draudimo tankis	17,96 Lt (4,49 JAV dol.)	20,1 Lt (5,00 JAV dol.)	21,62 Lt (5,16 JAV dol.)	26,57 Lt (6,64 JAV dol.)
Draudimo prasiskverbimas	0,15 %	0,17 %	0,17 %	0,19 %
Draudimo išsiplėtimas	0,58 %	0,44 %	0,49 %	0,93 %

* Apskaičiuota remiantis Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos ir Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Publicum“ ir UAB „Sampo gyvybės draudimas“), o 2001 metais veiklos leidimą gavo UAB „Lietuvos žemės ūkio banko gyvybės draudimas“, UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“, UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“.

Mūsų nuomone, per artimiausius penkerius metus, stiprėjant Lietuvos ekonomikai ir didėjant gyventojų pajamoms, taip pat atsirandant naujų lankstesnių gyvybės draudimo paslaugų produktų ir Lietuvos ekonomikos paslaugų rinka turėtų didėti. Turint galvoje, kad Lietuvoje yra maždaug 1,5 mln. darbingo amžiaus žmonių, potencialių gyvybės draudėjų turėtų būti 0,6–0,65 mln. Lietuvos gyventojų, kurie yra darbingo amžiaus ir gauna vidutines arba dideles pajamas. Palankūs gyvybės draudimo išorės veiksniai ir Lietuvos ekonomikos augimas galėtų turėti įtakos ir potencialių draudėjų skaičiui didėti nuo 0,65 mln. iki 0,8 mln. gyventojų.

Žmonių apsisprendimą draustis gyvybės draudimu iš dalies lemia šio draudimo naudos suvokimas. Siekdami išsiaiškinti, kaip Lietuvos gyventojai suvokia gyvybės draudimo naudą, su draudimo vadybos magistrante D. Tonkich atlikome anketinę apklausą. 2002 metų kovo – balandžio mėnesiais apklausėme 250 respondentų. Anketą pateikėme UAB „Vilniaus banko gyvybės draudimo“ esamiems ir potencialiems klientams dešimtyje Lietuvos miestų (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Šiauliuose, Mažeikiuose, Utenoje, Marijampolėje, Alytuje, Kėdainiuose).

Daugelis respondentų (63 proc.) mano, kad jau dabar pasirinko arba pasirinktų, jeigu nūkartų taupyti, gyvybės draudimo polisą. Tai leidžia teigti, kad dauguma apklaustųjų suvokia gyvybės draudimo pranašumą, palyginti su kitomis taupymo formomis.

Ketvirtadalis respondentų apsidraudė ar apsidraustų gyvybės draudimu tik dėl to, kad ima banko paskolą. Taigi šie respondentai nesuvo-

kia gyvybės draudimo naudos, o paprasčiausiai jaučia prievolę draustis.

Tik 38 proc. apklaustųjų visiškai suvokia gyvybės draudimo naudą. Kai kurie respondentai (30 proc.) mano, kad gyvybės draudimas – taupymas vaikams išlaikyti, 20 proc. apklaustųjų teigimu, gyvybės draudimas garantuoja tik šeimos apsaugą. Taigi 50 proc. respondentų gyvybės draudimo funkcinę paskirtį ir naudą suvokia tik iš dalies.

Svarbi tyrimo metu gauta informacija – žmonės yra linkę taupyti ir suvokia, kad jų ateitis priklauso nuo jų pačių pasirinktų kaupimo būdų. Dauguma respondentų pasirinktų būtent gyvybės draudimą, nes tai geras kaupimo variantas, žmonės pradeda jausti atsakomybę už savo šeimos ateitį, nori, kad šeima būtų apsaugota, ar nori sukaupti vaikų išsilavinimui ar savo pensijai.

Jau pastebimos tokios Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos, o jai turi įtakos globalizacijos procesais, tendencijos, kurios būdingos ir Vakarų šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkoms. Pirmiausiai pažymėtinas užsienio kapitalo skverbimasis į Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinką. Ypač šis procesas suaktyvėjo, kai Lietuvos Respublikos Seimas 2000 m. kovo 23 d. priėmė Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kurio nuostatos suderintos su antrosios kartos Europos Sąjungos gyvybės draudimo direktyva (90/619/EEB). Tai palengvino Pasaulio prekybos organizacijos šalių narių draudikų antrinių draudimo įmonių steigimą Lietuvoje. 2001 metais Lietuvoje buvo įsteigtos šios užsienio kapitalo gyvybės draudimo įmonės: UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“, UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“. Tai padidino gyvybės draudimo paslaugų rinkos konkurencingumą, lėmė naujų gyvybės draudimo paslaugų produktų atsiradimą ir panašiai.

Kita išryškėjusi Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos tendencija, būdinga Vakarų šalių tokių rinkų raidai, yra gyvybės draudimo ir bankų veiklos integracija. Iš dabar Lietuvoje veikiančių devynių gyvybės draudimo bendrovių trys yra antrinės bankų įmonės: UAB „Vilniaus banko gyvybės draudimas“, „Gyvybės draudimo UAB „Bonum publicum“ (steigėjas „Ūkio bankas“) ir UAB „Lietuvos žemės ūkio banko gyvybės draudimas“.

Mūsų nuomone, bankų skverbimasi į Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinką lėmę veiksniai yra šie: stiprėjanti konkurencija Lietuvos finansinių paslaugų srityje paskatino bankus ieškoti alternatyvių verslų; didėjantys klientų poreikiai vienoje vietoje įsigyti finansinių paslaugų rinkinį; Vakarų šalių bankų draudimo veiklos patirties įgyvendinimas Lietuvoje; perspektyvi, turinti potencialių galimybių didėti Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinka yra patraukli bankams investicijų sritis, steigiant antrines įmones.

Išryškėjo dar viena Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos tendencija, kuri būdinga daugelio pasaulio šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkoms, – oligopolinės jos struktūros formavimasis. Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkoje kol kas veikia viena stipri draudikų grupė – AB „Lietuvos draudimas“.

Išvados

1. Pasaulio regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkos kinta dinamiškai, veikiamos įvai-

rių socialinių ir ekonominių išorės veiksnių, taip pat globalizacijos apraiškų.

2. Išsivysčiusiose Vakarų šalyse gyvybės draudimo paslaugos tiek pagal surenkamų įmokų dydį, tiek pagal jų augimo tempus, palyginti su ne gyvybės draudimo paslaugomis, turi dominuojančią padėtį.

3. Spartėjanti gyvybės draudimo paslaugų rinkų plėtojimą Lotynų Amerikoje, Vakarų ir Rytų Europoje bei Pietryčių Azijoje iš esmės lemia socialinės ir ekonominės sričių pokyčiai.

4. Globalizacijos poveikis pasaulio regionų gyvybės draudimo paslaugų rinkoms lėmė užsienio kapitalo skverbimasi į nacionalines rinkas ir draudimo kompanijų bei bankų ir kitų finansinių paslaugų institucijų veiklos integravimąsi.

5. Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinka, palyginti su ne gyvybės draudimo paslaugų rinka, gerokai mažesnė, tačiau turi spartaus plėtojimosi ir augimo potencialių galimybių esant palankiems išorės veiksniams.

6. Pastaraisiais metais išryškėjo tokios Lietuvos gyvybės draudimo paslaugų rinkos raidos tendencijos, būdingos ir Vakarų šalių gyvybės draudimo paslaugų rinkoms, kurias jau seniau veikia globalizacijos procesai. Iš tokių tendencijų pažymėtinos šios: palyginti intensyvus užsienio kapitalo skverbimasis; gyvybės draudimo bendrovių ir bankų veiklos integracija; plėtojasi oligopolinė gyvybės draudimo paslaugų rinkos struktūra. Šioje rinkoje dominuoja viena draudimo grupė – AB „Lietuvos draudimas“.

LITERATŪRA

1. Annual Report 1999. Comitee Europeen des Assurances, 2000.

2. Draudimas Lietuvoje. 2000 metų apžvalga. Vilnius: Valstybinė draudimo priežiūros tarnyba prie Finansų ministerijos, 2001.

3. Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation // Sigma. 2000, Nr. 4.

4. European Insurance Perspectives // European Insurance. November, 2001.

5. Гребенщиков Э. Восточноазиатские рынки страхования – вектор движения (в русле

общемировых тенденций) // Финансы. 2002, № 4.

6. Insurance Industry in Central and Eastern Europe. Swiss Re // Sigma. 2001, Nr. 1.

7. Japanese Association of Life Insurers // Nikkei, 05 03 2001.

8. Japanese Association of Life Insurers. www.pwcglobal.com

9. Kindurys V. Lietuvos draudimo paslaugų rinkos konkurencingumas bei globalizacijos ir integracijos poveikis jam // Ekonomika. 2001, Nr. 55–56.

10. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 2, 5, 23, 24, 25, 27, 53, 54, 55, 63, 64, 65, 66 straipsnių pakeitimo bei papildymo bei įstatymo papildymo 30¹, 40¹, 66¹, 67¹, straipsniais įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr. 48.

11. Муравьева И. П. Некоторые аспекты развития мирового и Российского рынка страхования жизни // Финансы, 2001, № 2.

12. Special Report. Bancassurance: Are we there yet? // National Underwriter. Apr. 2, 2001.

13. States and Sovereignty in the Global Economy. N.Y., 1999.

14. The Economist. 02.12.2000.

15. Турбина К. Е. Тенденции развития мирового рынка страхования. Москва: Анкип, 2000.

16. Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos duomenys. www.vdpt.lt

17. World Insurance in 2000: another boom year for Life Insurance; return to normal growth for Non-life Insurance. Swiss Re // Sigma, 2001, Nr. 6.

DEVELOPMENT TENDENCIES OF WORLD REGIONS AND LITHUANIAN LIFE INSURANCE SERVICES MARKETS UNDER GLOBALIZATION CONDITIONS

Vytautas Kindurys

Summary

Under existing conditions globalization of life insurance services markets has an influence to separate world regions life insurance markets development.

The main peculiarity of present competition in life insurance markets of developed countries is sharpened competition for the leader position.

In a lot of countries social maintenance changes, pension reform made more active life insurance. Strengthening of competition in insurance services markets determined origin of bank assurance, banks and life insurance companies integration.

Globalization impact to world regions life insurance services markets determined foreign capital pe-

netration to national markets, establishments of secondary enterprises.

Lithuanian life insurance services market is small so far, but it has potential possibilities to grow in more rapid rates if there will be favourable exterior factors.

Tendencies that are characteristic in Western countries markets lately became apparent also in Lithuanian life insurance services market development. Noteworthy tendencies are: comparatively intensive foreign capital penetration; life insurance companies and banks activity integration, development of oligopoly life insurance services market structure.

[teikta 2002 m. spalio mėn.]